

Особливості вивчення окремих художніх творів в умовах воєнного стану.

Одним із основних принципів навчання літератури в школі у сучасних умовах, на думку Олени Ісаєвої, має стати «Не зашкодь!». Учена зазначає: «...теми смерті, втрат, руйнувань, окупації, вимушеної розлуки з рідними, необхідність покинути свою рідну домівку, про які йде мова у творі, можуть бути дуже вразливими і щемливими для учнів». Ми зараз не зможемо спрогнозувати, що саме стане тригером для дитини – яка тема, чи слово, чи образ спровокують емоційну реакцію, тому кожному вчителю літератури необхідно спробувати перечитати окремі твори під іншим кутом - з позиції людини, що переживає війну. При цьому варто пам'ятати, що попри реальний воєнний стан, дітям все ж потрібні книжки про війну, які б їм допомогли відреагувати, відчувати, дозволили б їм розпочати розмову з батьками чи особисту рефлексію. Крім того, життя йде за розкладом. Вікові кризи нікуди не зникли (і криза трьох років, і підліткова, так само як і вікові страхи у дітей – відбуваються і у воєнний час). І в кожній дитини, як і в дорослого – свій запас витривалості, тож складно спрогнозувати, чи складна тема зміцнить, чи, навпаки, травмує.

Та все ж є теми, які потребують особливого підходу під час вивчення. Насамперед, йдеться про антивоєнну та антитоталітарну тематику. Зокрема до творів, об'єднаних антивоєнними мотивами, можемо віднести:

- Твори про нацистський терор у Другу світову війну (О. Довженко «Ніч перед боєм», «Щоденник», «Зачарована Десна», О. Гончар «Модри Камень», А. Камю «Чума», М. Зюзак «Крадійка книжок», Г. Белль «Подорожній, коли ти прийдеш у Спа...» , Т. Манн «Маріо і чарівник»).
- Твори про депортацію (українців І.Багряний «Тигролови», кримських татар Т. Халілов «До останнього подиху»).
- Тема голокосту (Ю. Винничук «Танго смерті», П. Целлан «Фуга смерті»).

Твори антитоталітарної тематики:

- Насильницька колективізація та індустріалізація, свідоме знищення села, голодомор (У. Самчук «Марія», В.Барка «Жовтий князь», Є. Гуцало «Сльози божої матері», Дж. Орвелл «Колгосп тварин»),
- Знеособлення людини та її «омасовлення» (В. «Білий кінь Шептало», Е. Йонеско «Носороги»),
- Гоніння, репресії, фізичне знищення людей (поети «Розстріляного Відродження, В.Стус)
- Авторитаризм влади, відсутність інформації (Р. Бредбері «451 градус за Фаренгейтом»).

Під час вивчення цих творів, вважає О. Ісаєва, необхідна дієва мотивація, уміння вчителя провести паралелі між сучасністю та подіями, описаними у творі. Як приклад учена наводить здатність сучасних масмедіа до маніпуляцій громадською думкою: « Подаючи певну інформацію під потрібним ракурсом або ж, навпаки, блокуючи її широке поширення, медіа здатні змінювати наше сприйняття дійсності, створювати і продукувати нові стереотипи, міфи і моделі поведінки. Важливо акцентувати, що найпоширеніші сучасні способи маніпуляції (дезінформація, посилення на анонімний авторитет, створення псевдореальності, «спіраль мовчання» тощо) описані у багатьох художніх творах антитоталітарного спрямування. І якщо ми не хочемо, щоб нами маніпулювали, нам потрібно знати про ці маніпулятивні стратегії і тактики, читати і розмірковувати над тими творами, які в образній формі застерігають нас від наслідків диктаторських режимів».

Війна завжди загострює почуття і нині багато художніх творів набуває нового звучання і переосмислення. Тому, окрім згаданих творів, учителю літератури варто звернути особливу увагу на окрему категорію книжок, де у фокусі – любов до мами, тата, рідної домівки, які культивують родинне дозвілля і щастя бути разом . Чи можуть вони нести у собі загрозу травми тоді, коли багато хто із дітей переживає розлуку з мамою або батьком, які воюють чи навіть загинули, з домівкою, яку довелося залишити? Можливо, варто їх

наразі відкласти? Відповідь на це запитання має самотійно віднайти кожен учитель, виходячи із реальних обставин навчання конкретних учнів.

У сучасних умовах учителю літератури слід безповоротно відмовитися від різного роду догматичних суджень, підтримувати самотійність, альтернативність учнівської думки, критичність мислення дитини. Також на окрему увагу заслуговує актуальність україноцентричного підходу у навчанні не лише української, але й зарубіжної літератури, який спрямовуватиме на формування справжніх патріотичних почуттів, національної, державницької та громадянської ідентичності учнів, любові та шани до української мови, історії та культури.